

ROND DE SCHUTSBOOM

PERIODIEKE UITGAVE
VAN DE HEEMKUNDEKRING
DE VYER HEERTGANGHEN
GOIRLE

E. J. de Vries

**Unieke gelegenheid
voor
BRUILOFTEN
PARTIJEN
en alle
FAMILIEFEESTEN**

**CAFÉ-RESTAURANT
„DE LINDE”
C. v. d. Brand**

Ook voor een etentje met familie
of vrienden in „**DE LINDE**”

Gaarne vooraf even bellen.

GEZELLIG UIT – GOED VOOR U

Dorpsstraat 52, 5051 CL Goirle
Telefoon 013 - 34 13 66

ROND DE SCHUTSBOOM

Periodiek van de:

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE

secretariaat: R. Bunchestraat 2, 5051 KX GOIRLE. 013-342973
redactie: Venneweg 11, 5051 BN GOIRLE. 013-342182

jaargang: 4

nummer: 1

maart 1984

INHOUDSOPGAVE

* Jacobus Huysmans, geneesheer te Goirle -
C. Robben	blz.	2
* Carnaval - T. Sas		5
* Stilstaan in de kruidentuin: de vlier - T. Sas		7
* Tussen 'Ley en die Gemeynackeren' -
J.C.J. Hoogendoorn		10
* Heksenstreken in Midden Brabant - C. Santegoets		15
* Kees Donker - beknopte weergave door Ad Houtepen		18
* Het onbekende vogeltje - J. Wijdemans		22
* Het geweergilde St. Mauritius - C. Hermans		24
* Onze rood-wit geblokte provinciale vlag -
J.C.J. Hoogendoorn		26
* Onze vroede vaderen van weleer - Ad Houtepen		28
* Hoe werkt een windkorenmolen? - uit: Molendagblad
- De beltkorenmolen in 't molenpark-excursieverslag		30
33
* Oplossing fotopuzzel		34
* Kringactualiteiten:		
- Oproep aan onze lezers		35
- Museumbezoek		35
- Aankondiging concert Isaac-ensemble		36

JACOBUS HUYSMANS, GENEESHEER TE GOIRLE.

In 'Rond de Schutsboom' van december 1983 schreef ik dat de geneesheer Jacobus Huysmans in 1881 Goirle verlaat en zich te Veere in Zeeland gaat vestigen.

Ik schreef Veere, maar in het betreffende stuk, aanwezig in het gemeente-archief van Goirle, staat haast onleesbaar Voere.

De plaats Voere in Zeeland kon ik niet thuis brengen en derhalve beschouwde ik Voere als een misschrijving van Veere, dat mij wel bekend is.

H.W. Janson noemt in zijn 'Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle' Jacobus Huysmans, die in 1873 als eerste gemeente-arts in Goirle wordt geïnstalleerd tegen een jaarwedde van f 600,-- met vrije woning en tuin.

Na een praktijk van acht jaren gaat hij zich als geneesheer vestigen te Poeldijk.

En Poeldijk is juist.

Waarom in het gemeentelijke stuk Voere wordt geschreven is mij een raadsel.

In mijn artikel van december 1983 informeerde ik of er heemleden, archiefbezoekers waren die iets meer konden vertellen over de geneesheer Jacobus Huysmans.

Welnu, Wilma van Seeters, geboren Huysmans, berichtte mij dat zij in het bezit was van een bestaand boekwerkje 'De Genealogie Huysmans'. De geneesheer Huysmans wordt hierin vermeld.

Ik mocht het boekje voor niet al te lange tijd ter inzage hebben.

Jacobus Huysmans is op 16-1-1832 te Oosterhout geboren.

In de familie Huysmans gaat het verhaal dat Jacobus een zoon zou zijn geweest van een adelijk Frans personage en geadopteerd werd in de familie Huysmans. Ter staving van deze overlevering wordt er nog verteld, dat hij tijdens zijn studieperiode voor geneesheer te Middelburg, uit Frankrijk meerdere malen een studietoelage zou hebben ontvangen. Deze toelage was zo royaal dat hij zich de luxe kon veroorloven er twee rijpaarden op na te houden. Deze laatste opmerking moet alle twijfel aan de mondelinge overlevering wegnemen...

Een foto van de familie Jacobus Huysmans-Mes.

Als een arts per rijtuig zijn patiënten moest bezoeken was dat een bewijs van een uitgebreide cliënteel en tevens van welstand. Onze geneesheer Jacobus Huysmans zou zich dat nota bene al in zijn studietijd hebben kunnen veroorloven. Het klinkt wel fantastisch, maar met dit verhaal is nog niets bewezen.

In de doopregisters van de parochie St. Jan te Oosterhout staat de latere geneesheer Jacobus Huysmans op 16-1-1832 ingeschreven als de wettige zoon van een Jacobus Huysmans en Wilhelmina van der Pluym. Ik geloof wel dat deze inschrijving het familieverhaal voor 99% ontzenuwt.

Jacobus Huysmans huwt met Cornelia Mes, geboren te Middelburg. Hij verwekt bij haar tien kinderen.

De naam Mes klinkt ons bekend in de oren. Mijn gedachten gaan daarbij uit naar de Goirlese fabrikantenfamilie Mes. De heer Jan Mes, Kerkstraat 37 Goirle, verklaarde mij dat de familie Mes uit Zeeland stamt en via Wychen te Goirle terecht komt.

Het was hem bekend dat er in zijn genealogie een Goirlese geneesheer Huysmans voorkomt.

Ook beoefenden meerdere telgen uit zijn geslacht het achtenswaardige beroep van schoolmeester o.a. te Alverna.

Om gezondheidsredenen zocht de jonge dokter een lichte praktijk. Dit deed hem nogal eens verhuizen.

Achtereenvolgens was hij huisarts te Stoppeldijk, Vlissingen Zierikzee, Veere, Groot-Zundert, Goirle en Poeldijk.

Ook als hij met bepaalde dorpsautoriteiten overhoop lag was dat voor hem wel eens de aanleiding om zijn geluk elders te beproeven.

Zijn vrouw, Cornelia Mes, overlijdt te Poeldijk op 2-6-1884. Jacobus Huysmans overlijdt eveneens te Poeldijk op 9-7-1917. Ondanks zijn wankelende gezondheid bereikte hij toch de leeftijd van 85 jaar.

Cees Robben.

Bronvermelding:

'De genealogie Huysmans'

Gemeente archief Goirle

CARNAVAL

Bij het woord carnaval, gaan onze gedachten uit naar vier dagen eten en drinken, aan drinken en hossen een optocht een groot volksfeest, dat te maken heeft met de vasten. 4 Dagen volop, veertig dagen niets en dan Pasen. Maar als we wat verder kijken zal men gaan ontdekken, dat carnaval zo oud als de mens is, en over de hele wereld op een of andere manier gevierd werd. Laten we ons beperken tot het carnaval wat hier gevierd wordt.

Germanen

Men kan voorzichtig stellen dat het carnaval wat hier gevierd wordt, een overblijfsel is van de germaanse geheime bonden die tegen het einde van de winter hun vruchtbaarheidsfeesten vierden, die een godsdienstig karakter hadden. Tijdens deze feesten werden huwelijken of verbintenissen aangegaan. Jonge mannen werden opgenomen in de geheime bonden. Ook werden de voorouders herdacht, een dodenverering, die ook met de vruchtbaarheidsritus te maken heeft. Tijdens deze feesten dronken en aten zij, en ook de liefde zal wel massaal bedreven zijn. Het was eenmaal een vruchtbaarheidsfeest. De geheime bonden dansten verkleed in huiden van dieren. Muziek, gezang en dans wekten de deelnemers tot extase. De oude Germaanse muziekinstrumenten waartoe ook de rommelpot of foekpot behoorde begeleide de rijdansen en liederen, maar de vermomming of wij zeggen maskers hadden te maken met de taboe's, met de geesten wereld. Masker komt van het woord Maska, dat is heks; ook wordt het masker wel eens Schimmen genoemd dat beduid Schimmen. De maskers worden gedragen om de geesten te verjagen, zodat hun stam gevrijwaard zou zijn van onheil en vruchtbaar zou zijn. Het dansen was een teken van het stamverband. Ook kende de Germanen de Cultuswagen ter verering van Moeder Aarde. Als deze rondtrok was er feest, Moeder Aarde was het symbool van de vruchtbaarheid.

Carnaval nu:

Masker.

Kijken we naar het carnaval zoals we het nu kennen, dan zien we die elementen terug. Denk maar aan het masker, het masker verbergt ons, we zijn een ander en kunnen dingen doen en zeggen, die we zonder masker niet zouden doen, dan is het een taboe, een heilig huisje.

Optocht:

Neem de optocht, kijkt men door de optocht heen dan ziet men de hele stam of bevolking door de stad of het dorp dansen; iedere plaats op zijn eigen manier of geaardheid. Een teken van samenhoorigheid. (Een stamverband).

Wagens:

Ook de wagens die in de optocht meegaan, doen denken aan de Cultus wagen. De middeleeuwen kende al veel wagens die rondtrokken in de vele optochten, die er toen waren. Al rijdend speelden zij mirakel spelen of kluchten waarin de toestanden gehegeld werden. Dit is ook het gebruik in onze optocht. Kent men de dorpsstoestand niet, dan zal menig carnavalswagen onbegrijpelijk zijn.

Ook kunnen we bij de carnavalswagen denken aan het narrenschip de blauwe schuit die in de middeleeuwen werd rondgetrokken door weversgilden van de geheime mannenbonden. Ook in deze tijd is de blauwe schuit te zien geweest, en wel in 1937 in Den Bosch, en in 1946 te Bergen op Zoom. Waarom is de schuit eigenlijk blauw, het is mogelijk geweest dat bij de GodinMoeder Aarde paste.

De rommel of foekepot

Dat men tijdens het hedendaagse carnaval hier en daar een rommelpot aantreft, is een herinvoering van dit instrument dat eeuwenlang herinnert aan de geraasmaskende ommegangen der germaanse mannenbonden.

Ook werd de rommelpot al gebruikt in de vroeg middeleeuwse muziekensembles, voor de kinderen die rondtrokken was het een goedkoop en zelf te maken instrument.

Verkleeden

Ook het verkleeden is er bijgekomen, de mens wil een ander zijn. Het beestenvel van de Germanen. Tijdens het carnaval wil de mens een ander of zichzelf zijn. De arme speelt de rijkard en de geleerde is 4 dagen de nar.

*bron: Anton van Duinkerken.

Tonpraten

Tonpraten is een gebeuren dat bij ons carnavalsfeest niet meer weg te denken is. Met zijn wedstrijden en prijzen, waar ik overigens niets op tegen heb. Maar het tonpraten is een oud gebruik,

waarbij men kan denken aan de preekstoel, waarop de priester de mensen voorhield wat goed en kwaad was, of aan de stoel van de plaatselijke overheid die de wetten stelden. Tijdens het carnaval werd een lege ton geplaatst op het plein, en daarin kon een ieder zijn mening zeggen of alles over de haken halen. In de ton bestonden geen taboes, men kon de nar spelen zonder gestraft te worden.

Karnaval

Karnaval een oud feest, steeds gevierd, steeds anders nu is carnaval niet meer weg te danken in ons dorp, maar het is voor ons een jong feest. We kenden de vastenavond de goele oude tijd en dit moet ons feest blijven, het teken van de goede tijd een mooi oud Bourgondisch en Goirle's feest.

Laat men van ons niet zeggen, Het is geen Christen maar een heiden die gelooft dat men in februari de winter moet uitdrijven, en die in deze maand vuiligheden moeten laten zien.

De kerk heeft het lentefeest gekerstend en het de diepe zin gegeven van een feest ter ere van onze eigen diepe eeuwig leven. De kerk heeft carnaval erkend als een erkentenis des vlezes waaraan de mens telkens opnieuw vaarwel zal moeten zeggen om het behoud van de geest.*

En tot slot: Als u mij vraagt wat is carnaval, ik zou het niet kunnen zeggen, carnaval men kan het niet leren, men moet het ondergaan. Carnaval is pas carnaval als het carnaval is. En dit wens ik alle mensen toe, een fijne carnaval op de manier die u het beste ligt.

TON SAS.

STILSTAAN

IN DE KRUIDENTUIN

Er is weer volop werk in onze kruidentuin. De winterslaap voor de planten is afgelopen en wij zijn druk bezig om er weer iets van te maken.

Al werkende en pratende kwam het gesprek op onze vlier bij de bijenhal. 'Onze vlier', daar bedoel ik mee, dat de vlier bij de mensen hoort en niet bij de coniferen.

Bij de paalwoningen uit ca. 2000 jaar voor Christus zijn al vlierbessen gevonden.

Ook bij de Grieken stond de vlierstruik in hoog aanzien. Daar was hij speciaal gewijd aan Pan en nog herinnert ons het geluid van de panfluit aan deze relatie.

Bij de Germanen was de vlierboom het domein van de godin Frija. Deze Frija werd later in Duitsland Vrouw Holle genoemd en in Denemarken Hyldemoer. Bij ons werd het vrouw Arda of Jerta. Dit waren dus namen voor een boomgodin, de witte vrouw.

Omdat de vlierstruiken al begin februari beginnen uit te lopen, werd er in die maand een groot feest gevierd ter ere van de Witte Vrouw Holle. Wij kennen dit feest nu als Maria Lichtmis op 2 februari.

Ook de vlierstruik speelt in de 'plantlore' net als veel andere planten de rol van het goed en het kwaad. Hij had te maken met de dood. Zo moest in Hildesheim de lengte van de dode worden gemeten met een vliertak en op de bok van de wagen die de dode naar zijn laatste plaats bracht, hanteerde men de vliertak als zweep.

Maar ook is dezelfde vlier het teken van leven want Christian Andersen vertelt in zijn sprookje van het vliermoedertje over niets anders dan over de boomgodin Vrouw Holle. Zijn vliermoedertje komt uit de theepot en maakt een jongen beter, die verkouden was. Zij verandert in een jong meisje. Haar jurk was van gebloemde stof en om haar krullen zat een blonde krans van vlierbloemen. Zij kusten elkaar en waren blij.